

M. PAULI JUUSTEN,
EPISC. QUONDAM AB.
**CHRONICON EPISCOPORUM
FINLANDENSIIUM,**
ANNOTATIONIBUS ET SYLLOGE MONU-
MENTORUM ILLUSTRATUM.

CUJUS
PARTICULAM XXXVIII,
CONS. FAC. PHILOS. R. ACAD. ABOËNSIS,
PRÆSIDE
**M. HENRICO GABRIELE
PORTHAN,**

ELOQV. PROFESSORE REG. ET ORD. R. ACAD. LITT. HUMAN.
HIST. ET ANTIQVIT. MEMBRO,
Publicæ bonorum censuræ submittit

THOMAS GRÖNLUND,

Stip. Reg. Satakundensis,

IN AUDITORIO MAIORI die XVIII FEBRUARII
A. MDCCXCV,

Horis ante meridiem consvctis.

ABOË, Typis FRENCKELLIANIS.

38.

Viro Spectatissimo
D:no DANIELI WIRZENIO,

*Geometrae Regiae Commissionis Dexterrimo,
Patrino pia mente colendo,*

Nec non

Perquam Reverendo atque Doctissimo
D:no JOHANNI ROSENDAHL,
Adjuncto Ministerii in Tyvis vigilantissimo.

Memoria recolens, quantum **VOBIS** debeam, **BENE-FACTORES OPTIMI**, quorum Alter, per biennium, filiorum optimae indolis ac spei institutioni me praeficiens, in Honoratissima sua domo memet aluit, Alter moribus ac literis, quibus puerilis aetas informari solet, augendo, fidem ac industriam summam demonstravit; non potui ab animo meo impetrare, ut opportunitatem silentio praetermitterem, quae jam mihi offertur, piam gratamque in **VOS** mentem publice testandi. Quamobrem jucundissimo huic parens officio, simul calidissima pro **VESTRA VESTRORUMQUE** salute omnigena atque perpetua nuncupo vota; ad cineres usque permanensurus

Nominum Vestrorum Honoratissimorum

cultor observantissimus
THOMAS GRÖNLUND.

THESES RESPONDENTIS.

Thesis I.

Motivis convenienter agere, libertatem mentis adeo non tollit, ut indifferenter se habere ad utramque contradictionis partem, & tamen se ad hanc vel illam determinare, veræ libertatis notioni omnino repugnet.

Thes. II.

Inopiæ virorum solide doctorum, qua sæpe laborat Respublica literaria, causam haud postremam existimo quærendam esse in præmaturo multorum a Scholis inferioribus in Academias discessu.

Thes. III.

Cum in lingua vernacula addiscenda tres sint gradus, primus intelligere, secundus loqui, & tertius scribere, quos gradus ipsa natura servat; eandem viam in linguis quibuscunque addiscendis sequi, haud erit inconsultum. Unde patet, quam absurde ad linguam Latinam scribendam pueri adigantur, quam nondum intelligere valent.

Thes. IV.

Qui Geometriæ fundamenta juventuti instillare negligunt; sese ignorare produnt, quantum hoc studii genus ad acuendum iudicium puerorum faciat.

Thes. V.

Quin lectio Poëtarum, tam ad linguæ Latinæ intelligentiam accuratiorem, quam ad veriorem vocum pronun-

nunciationem, multum faciat, adeoque Scholaribus pro-
vectioribus sit inculcanda, dubium non est.

Thes. VI.

Populi varii, qui communi non subjacent imperio,
ut ipsi sui juris sunt tutores, ita si damni passi reparatio
& securitas a læsione in futurum, amica via, quæ prius
tentari omnino debet, obtineri non possit, armis jus suum
querere utique necesse habent.

„lågenhet är mycken ovissnet och tvifvelsmål, om thet
 „legat uti eller vid Staden. Af en gamul skrift har man
 „funnit, at thet” (idem cœnobium Aboense, cujus ab E-
 „pisc. Johanne 1370 fundati *Västovius* meminuit?) ”*först blif-*
 „*vit anlagdt och bygd i Resa Söchn.* Är ock thet annor-
 „stades (625) berättadt, at thetta *St. Annæ Kloster* hafver
 „blifvit anlagt vid Åbo (626); men efter någon tid är thet,
 „nemligen år, 1445 vordit sammanlagdt med *Vårfru- eller*
 „*St. Birgittas Kloster i Nådendal* (627). Åndteligen år
 „ock thet enestades (625) förmåldt, at thet hafver tillika
 „med Domkyrkian (men så motte thet hafva varit belå-
 „git uti Staden) år 1529 af en håftig vådeld blifvit af-
 „brändt, och af Biskopen *Mårten Skytte* åter uprettadt i-
 „gen (628).” Ex quibus apparêt, hunc Auctorem in sub-

F f f

fidium

(625) Sollicite, & fere anxie, cavere hic Auct̃or videtur, ne lecto-
 ribus fontem narrationum atque traditionum, quas commemorat, pro-
 dat; hosque sic examinandi facultatem illis præbeat!

(626) Non male de Cœnobio *S. Annæ* pronuntiatur; nam parœcia
Resöensis, in qua situm fuit, prope Aboam est. Sed quid hoc ad Cæ-
 nobium *Abböense*, quod multo fuisse antiquius perhibent?

(627) Hunc testem cognoscere atque examinare, voluissēmus; nam
 res ipsa a veritate haud abhorret, modo auctoritate historica confirma-
 ri queat idonea? Nostra parum adjuvant monumenta: cfr. tamen supra
 p. 488 sq. not. 4:2, (& p. 449 sq.).

(628). Hoc assertum, ineptum esse atque insulsum, ipse observat
 RHYZELIUS, in memoriam revocans, per Decretum Arosiense Anni
 1527 (*Wåsterås-Recess*) Cœnobiis Regni omnibus interitum jam fuis-
 se publice denunciatum. Quo minus verisimile est, Episc. *Martinum*,
 Evangelicæ præterea religioni faventem, Cœnobium virginum incendio
 destructum restaurasse; cui rei præstandæ nec parem fuisse credas, redi-
 tibus Prælatorum valde jam accisis. Incendii præterea a. 1529 Tem-
 plum Cathedrale affligentis, monumenta nostra nullam faciunt mentio-
 nem. Probabile est, aliquem quod de incendio a. 1429 & reparata,
 post illud, in melius (per Episc. *Magnum*) Ecclesia Cathedrali traditur
 (cf. supra p. 21), ad annum 1529 & Episc. *Martinum*, per oscitantiam
 traduxisse.

fidium asserti *Västroviani* testimoniis monumentorum quæ de Cœnobio S. *Annæ* agunt male arreptis, ipsum sibi nos dos nexuisse, atque novis tenebris rem per se obscuram operuisse. Nobis verisimile videtur, VASTOVIVM quod de fundato a *Berone* II Cœnobio Virginum *Coroifensi* alicubi repererat, ad Episc. *Johannem* ex errore transtulisse, & annum institutionis ex conjectura (vel numerorum forte notis vitiosis deceptum) addidisse? *Monasterii* certe *Aboënsis*, (S. Olavi,) in numero singulari, sæpe facta in monumentis hujus ævi mentio, aliud aliquod in eadem urbe simul haud viguisse tale institutum, non obscure prodit (629).

De Cœnobio *Coroifensi* (illo etiam Virginum) cujus ab Episcopo *Berone* II instituti ipse Auctor noster disertam facit mentionem (p. 17), non minus dubiam nobis tamen hærrere mentem, supra jam significavimus (p. 406 sqq. not. 360). Ad quem illud pertinuerit ordinem, nusquam indicatum legimus. Neque ulla ejus (si locum Auctoris nostri excipias) alia nobis obvia fuit in monumentis vetustis memoria. Fragmentum *Palmisköldianum* ejus fundati, inter merita *Beronis*, non meminit. Quam parum accuratam VASTOVIVS hujus Cœnobii tenuerit notitiam, vel inde liquet, quod illud (*Corfense*, appellans) in *Alandia* collocavit, cum *Kökarensi* sine dubio confundens

(629). Sic in Testamento suo *Torstanus* Curatus Ecclesiæ *Wiburg.* a. 1565 legavit Cœnobio *Aboënsi* (*Cloftreno i Åbo*) L. *Marcas* (vid. *Fol. Hebd. Aboëns.* a. 1785 *Append.* p. 25). & Episcopus *Conradus* in literis super curia b. *Erici* a. 1486 datis, scribit; "Huilkén górd vi finge aff *Abo closter* (a *Claustro Aboënsi*) nû fore XXX aar &c." Quo igitur tempore adhuc unicum in hac urbe fuisse patet. Cæterum monumenta quædam ad Cœnobium hoc pertinentia typis impressa habentur in *Fol. Hebd. Ab.* 1789 p. 360 sq. & a. 1793 N:o 43,

dens (630)? Unde occasionem arripuit RHYZELIUS (631); (valde pronus ad ea quæ de Monasteriis diversis in diversis monumentis obscurius memoriæ prodita reperit, in unum conjicienda) de loco ejus dubium nectendi. Cæterum situs villæ Episcopalis *Korois*, quam Auctor noster designat, dubius non est; ubi vestigia ædificiorum (eo loco ubi amnes *Aurajoki* & *Vääbjoki* confluentes linguam, en land-tunga, formant) adhuc visuntur: sed quæ non Cœnobii, verum Curia veteris Episcopalis, nos esse putamus (632). Hariolatio RHYZELII (l. c.), qua nomen

F f f f 2

Fen-

(630) *Kökarensis* enim, quod unicum fuisse in Alandia constat, omnino non meminit: unde, cum *Koroisensis* illius nullam in monumentis suis aliam reperiret memoriam, atque nominis utriusque aliquam deprehendere similitudinem sibi videretur, ad illud, per famam notius, quæ de hoc in veteri aliquo indice Episcoporum Aboënsium (uno ex illis quibus Auctor noster significat se usum?) commemorata legerat applicuit, atque hinc Cænobium illud Alandicum *Virginibus* fuisse dedicatum scripsit, quod *Fratrum Franciscanorum* fuisse alii existimant, nec hi tamen certissimis nixi argumentis? Cfr. RHYZELIUS (l. c. p. 306 sq.) & TÄRNSTRÖM Diss. de Alandia (Ups. 1739, 4:0) P. I p. 37 sq. An ulla alia ratione quam infelici etymologia ductus, RHYZELIUS *Kökarensis* Monasterium etiam *S. Crucis* fuisse dictum statuerit, ignoramus. Cæterum VASTOVII *Notitia illa Monasteriorum* vitiiis omnis generis (ut orthographiam nominum haud loquar) scatet: sic Cænobium *Raumoënsis* ad *Frates Ord. Prædicatorum* pertinuisse, falso asserit. Longe autem adhuc imperfectior *Catalogus* ille est *omnium in Scandia Cænobiorum* quem exhibet MESSENIUS *Scand. illustr.* T. IX C. XXIX, in quo pleraque Fennica, ab ipso alias commemorata, desiderantur.

(631) *Monasteriol.* L. VIII C. IV. Multa etiam alia de hoc Cænobio, sine ulla idonea ratione, idem fingit: Episc. *Beronem* & ipsum ei redivit dedisse. & ab aliis dando procurasse, quos tamentis & donis posterius deinde auxerint; eundem Episcopum *Moniales Ordinis Dominicani ex Cænobio Virginum Aboënsi* huc traduxisse, &c. Quæ mera sunt somnia.

(632) Cfr. supra p. 408 not. (360). Valde etiam horum rudera auget RHYZELIUS magnitudinem & laudem, cum in agro prædii Ko-

Pennicum *Korois* (pluribus in terra nostra prædiis ex fitus similitudine commune) a Svetico *Korð* (Lat. *Cruce*) deducit, valde aliena est. Ac licet mirum obveniat, Auctorem nostrum (sive etiam superiorem testem, quem ille secutus fuit?) Aboæ, intra seculi fere spatium quo *Bero* Episcopus vixit, degentem, in tali re parum clare vidisse, vel eandem minus accurate exposuisse; non possumus tamen quin huic suspicioni indulgeamus. Nempe *fundasse* quidem *Beronem* (in *Korois*) *Canobium Virginum*, h. e. consilium ejus condendi cepisse, ac fortassis initium quoque consilii sui exsequendi fecisse, existimamus (633; sed neque illum, morte præventum, perficere illud valuisse, neque successorem suum illud continuasse: unde brevi consenuerit? Descripsit tamen JUUSTENUS verba Chronici, qualia in exemplo a se adhibito erant; ante consilium illud abjectum, sine dubio, in honorem Episcopi meritis suis apposita? Quomodo de quibusdam aliis institutis, quondam factis, quæ suo ævo jam interierant, veterum auctorum (prædecessorum suorum) qui Chronicon hocce sensim composuerant, narrationes non eliminavit (634), nec judicia eorundem, quamvis a sua mente sæpe aliena, supprimenda judicavit (635). An vero, cum
hoc

rois reperiri scribit "rudera, spår och lemningar efter ett Kloster, (hoc sane non apparet), at the ån thereafter öfrige stenhögar kunna synas intil Staden. (l. c. p. 303).

(633) Annum 1400 huic instituto (supra p. 407 & 451) tribuentes, quem JUUSTENUS nullum indicat, MESSENI & RHYZELII assertis abrepti sumus: qualia nonnulla quoque alia παραρρήματα ad eandem operis uno loco singula correctæ sistemus.

(634) Ex. g. de Altari *XI* mille *Virginum* ab Episcopo *Olavo* erecto atque fundato: de quo cfr. supra p. 25 & p. 536.

(635) Cfr. quæ monuimus Præfat. p. 6, & ad vitam *Magni* II p. 422. Etc.

hoc Episcopi *Beronis* propositum, tum alia secuto proximo tempore varie inita novi Monasterii ædificandi consilia (636), ut preparatoriarum causarum atque occasiones *Nådendalensis* illius tandem condendi, spectari debeant, non æque patet (637). Non tamen improbable putes, vel *Korois* pro *Reso* culpa librarii in textum sive Auctoris nostri sive vetustioris quod excrispsit exempli irrepsisse, vel collocandum quidem primo, ex mente *Beronis*, in *Korois* (Ecclesiæ S. Mariæ s. Rendåmåkiensis) Cœnobium, deinde in alium locum, Ecclesiæ *Reso*ensis, transferre placuisse, ut idem tamen fuerit cujus non multis ferius annis (tertio seculi XV decennio), nomine S. *Annæ* insigniti condendi consilia, agitata fuisse, indubium est? sive hæc postea, *Nådendalensis* illius fundandi studio *Magni* mentem vehementius occupante, abjecta penitus fuerint, sive cum posteriori instituto coaluerint, atque in illud plane abierint? Non significant quidem expresse monumenta quæ hactenus nobis innotuerunt, utrum fratribus an sororibus Cœnobium illud S. *Annæ* habitandum fuerit assignatum (638). Uti neque ex verbis Senatus consulti *Telgensis* a. 1438 facti, cujus particulam legendam exhibet RHYZELIUS (*Monasteriol.* p.

F f f f 3

293)

(636) Cfr. supra p. 449 --- 452, 488 sq.

(637) Cfr. supra l. l. c. c. Ex quibus liquet, Cœnobium illud S. *Annæ*, cujus ædificandi consilia tribus primis seculi XV decenniis ferverant, circa medium seculi jam occidisse.

(638). Res minime esset dubia, si verba quæ de testamento *Matthiæ* Pastoris in *Jomåla* (huic, ut putamus, Cœnobio, non Aboënsi illi quod omnino exstitisse non credimus, facto) habet RHYZELIUS (*Monasteriol.* p. 291) - - år 1414 testamenterat til thetta Jungfrusfloster sin gård &c. ex ipso testamento esse hausta, & non ex conjectura addita, nobis constaret: sed valde suspicamur, parum iis esse fidendum; nec nisi exemplo testamenti collato, argumentari inde quidquam in hanc rem audeamus,

293), tuto existimari potest, utrum Monasterium illud Ordinis Dominicani, de quo condendo Finlandiæ incolæ diu faterant, vel fratribus vel sororibus concedere in animo habuerint (639)? Nihil tamen impedit, quo minus Virginibus destinata fuisse credamus, adeoque hæc molimina cum reliquis hujus generis, hoc tempore susceptis, componamus?

De bello *Russico*, Episcopi nostri ætate Fenniam infestante, supra jam commemoravimus (p. 578); de quo nihil Historici nostri habent. In Actis præterea atque monumentis olim in *R. Archivo Antiquitatum* (hodie in Bibliotheca Regia Stockholmienſi) asservatis, apographon oculis usurpavimus *Induciarum a 1468 Dominica Palmarum cum Russis factarum, per annos quinque duraturarum*: de quibus item altum apud Historicos nostros est silentium. Neque Russici, quos quidem nobis consulere licuit, meminerunt. Continuasſe hostiles hosce motus ad annum usque 1468, (parum quidem a nostrorum parte acriter, internis interim dissidiis occupatorum), facile colligitur; & post quinque Induciarum annos elapsos, adeoque circa a. 1473, rursus erupisse, eo est magis verisimile, quod & a. 1475 castrum *Olafsborg*, (ſ. Arcem Novam) ab *Erico Axelii Tott*, ad Savolaxiam contra *Ruthenorum insultum* tutandam, exstructum fuisse (640), supra didicimus (pag.

(639) Fatemur igitur, quod monasterium illud *fratrum Prædicatorum* appellavimus, non omni dubio vacare: sed verba *Predike-Ordens Kloster* ad hanc inprimis sententiam amplectendam proniores nos fecerunt.

(640) Opus belli tempore fuisse conditum, vel conditoris verba satis docent, qui in literis citatis scripsit; - - - "och när arbetis föl, „ket måste fara efter sand, steen och kalk, då måste jag hafva en „roote med hvar präm, och 12 eller 14 mine egne tjänare med harnesk „och hvarjor för Ryssarnes skuld".

(p. 581, cf. p. 26), & ex literis Senatorum Regni, circa hæc tempora datis (641) de calamitatibus edocemur quibus miseri majores nostri per sævitiam hostium afflicti sint, cui resistendæ atque compescendæ parum efficacia adhibita fuisse consilia reperiuntur (642). Nec cito hoc bellum resedisse, sed per annos bene multos sævisse, tribus infra testimoniis confirmabitur (643). Interim paulo

(641) Apud HADORPHIUM, *Bih. til Rijn-Chronik*, p. 288 sqq. quibus nulla quidem adscripta esse nota temporis reperitur, sed quas ad hæc tempora pertinere, facile docetur.

(642). Episcopum *Conradum* (*Carl* apud Ill. VON DALIN *Sv. R. Hist. II D.* p. 786; manifestus est error typographicus) Dominum *Ericum Axelii*, & plures honestos viros Finlandenses, Clericos & Laicos, literis ad Senatum datis graviter esse, nomine incolarum, conquestos scribunt, de sæva Russorum crudelitate, inprimis in illis qui proxime ad fines hostium habitabant, exercita: ejus rei testes, in Sveciam profecti aderant *Ericus Axelii*, *Præpositus* Aboënsis aliique multi illius regionis incolæ. Auxilium autem quod petierant, quodque promissum illis fuerat, non accepisse (contra ac apud Dn. VON DALIN l. c. legitur: - "begärte och erhöillo undsjättning" ipsæ literæ loquuntur; ex quibus patet, militum nihil, commeatus parum, idque nimis tarde, fuisse transmissum, Fennis qui in præsidio arcis Wiburgensis impediti erant dividendum.

(643). De crudeli Russorum irruptione a. 1479 facta, MESSERIUS Second. T. IV p. 38 & T. X. p. 21 commemorat; fontes suos ignoramus. Quam ille addit (T. X, p. 21) post *Olavum Petri*, observationem, hanc irruptionem factam fuisse, postquam *Johannes Basilides* (*Basilides*, *Iwan Wasiliewitsch* l.) *Novogardensem Ducatum* (Civitatem) modo sibi subjugasset 1478:) cfr. MÜLLER *Samml. Russ. Gesch.* V B. p. 447-478); ea magnum trahit momentum. Demonstrat enim bella Russica, quæ hæcenus cum solis fere Nowgorodensibus gesta fuerant, atque sæpe non nisi impetus prædonum erant, spoliandi causa a barbaris vicinis suscepti, posthac multo formidolosior, utpote a Monarchæ potentis ducibus administrata, facta fuisse, rem exitus docuit. Quod suspicantur nostri Historici (vid. V. DALIN l. c. p. 786) R,

Io tamen diligentiorē validiorēque, antequam noster e vita discederet, opem Fennis præstitam operamque hostibus castigandis adhibitam fuisse, ex felici quam circa a. 1480 *Ericus Axelii* in Russiam suscepisse dicitur expeditione (644), intelligere licet. De quibus rebus uberius exponere, instituti ratio non permittit.

Pro

Christianum hos in patriam nostram hostes suscitasse, (more quo filium suum *Johannem* usum fuisse constat, qui paternum affectum in subditos, in quos imperium, h. e. facultatem benefaciendi curamque salutis eorum tuendæ affectabat, illo studio pie demonstravit!) id nullis idoneis confirmatur rationibus; nec sane Russi illis stimulis opus habebant.

(644) Scribit *Olaus Petri* (*Chron. Svec.* MS.) "Och tu år theretter" (post a. 1477 quem proxime indicaverat, itaque a. 1479?) forr Her *Erich Axelsson*, medh thet folk Herr *Steen* honom tilskickat hade in i Ryssland, vel 20 eller 30 miler, och gjorde ther floor skada; han slog ihial både folk och fää, man och quinno, unga och gamla, til ganska mong tusend. Hade och Ryssana något tillförene gjort floor skada in i Finland." Morem igitur bella gerendi a vicinis suis nostri didicerant, non illum sane laudandum! Apud MULLERUM (l. c.) nihil de hac expeditione occurrit. MESSENIUS qui illam a. 1480 factam fuisse dicit, (T. IV p. 38 T. X p. 21) nunc XXIV nunc XX tantum millia militum (satis puto liberaliter!) Duci Svecorum tribuit, cujus hæc gesta magni laudem imperatoris ei vindicare haud credo! Cæterum de hac expeditione ab *Erico Axelii* suscepta, nihil prorsus habet *Chronicon Rhythmicum* majus; ubi contra (ex MS. *Bureauo* p. 518 sq.) de copiis a Prorege *Stenone* in Fenniam duce *Erico Carlsson* (Wase) & *Nicolao Sture* contra Russos missis, commemorabilis sane legitur narratio; de qua silet plane MESSENIUS. Series rerum, susceptam fuisse maturius quam illam a MESSENIO commemoratam, atque mox, ut videtur, post quinquennales inducias finitas, ostendit. Russis pacem offerentibus (quæ res valde videtur probabilis, Novogroden-sibus tum & turbis internis & metu magni Ducis Russiæ sibi iratio-ris, fractis ac perculsis), *Nicolaus Sture* illam concedendam putabat, & fœdus cum iis faciendum; sed ferocior *Erici* animus bellum, vin-

Pro *Arcium* præcipuarum numero in Quatuor Pro-
vincias principales, a suis singulas Præfectis administratas,
(qui tamen in fide potentioris alicujus ex optimatibus vi-
ri, feudi quodam jure easdem tenentis, sæpe erant), Fin-
landiam his temporibus fuisse divisam, constat; *Aboënsē*
videlicet, *Tavastburgensē*, *Wiburgensē* & *Raseburgensē*.
Olofsburgensē, ditio nisi admodum exigua, nondum fuisse
tributa videtur; *Korsbolmensis* nulla in monumentis no-
stris occurrit mentio, ita ut dubium haberi queat, utrum
Ostrobotnia peculiari paruerit Magistratui, an ad provin-
ciam aliquam superius memoratarum, pertinuerit?

Præter Urbes antiquiores (*Aboënsē*, *Wiburgensē*,
Ulfshyensē), *Borgoënsis* quoque (ante a. 1424), *Nådenda-
lensis* (ab a. 1441) & *Raumoënsis* (ante a. 1442) hoc ævo
jam innotescere incipiunt (645); exigui licet momenti &
mer-

G g g g

mer-

dictam & prædas præoptabat: unde ille domum reversus fuit, hic per
triennium fortiter contra Russos bellavit. Num diversæ hæ ab *Erico
Caroli* & *Erico Axelii* contra Russos susceptæ erant expeditiones? Aut
num potius idem utriusque ducis nomen (quorum uterque in Fennia
versatus aliquamdiu fuit) confundendis eorum gestis occasionem dedit,
turbisque hinc in hanc rem inferendis? Nihil desinio; aliis diligentius
rei examen commendans. --- Anno ante mortem Episcopi nostri proxi-
mo (1488), Proregem *Stenonem* ipsum contra Russos, Fenniam infe-
stantes, expeditionem movisse atque molestum hunc hostem castigasse,
tradunt MESSENIUS (T. IV p. 45, T. X p. 22) & VON DALIN (l.
c. p. 810 sq.); qua de re nihil apud vetustiores reperio. De formido-
loso autem quod paullo post, a perpetuis his Fenniae hostibus, motum
fuit bello, infra, in vita Episc. Magni III commemorabimus.

(645) De Urbe *Borgoënsi* cfr. Diss. Dn. MAGNI ALOPEI ((*Hist.
Urbis Borgoe*) P. Pr. p. 20; de *Raumoënsi* Disp. cit. Dn. MELLENI
(om *Staden Raumo*) P. Pr. p. 9 sqq.; de *Nådendalsi* Diss. cit. Dn.
RANCKEN (*Cænobii Nådhenadals Hist.*) P. Pr. p. 15 & 23,

mercaturam & cæteros quæstus urbanos in iisdem exercitos, fuisse credas (646). Cæterum, cum hac ætate consilia de impotenti frangenda Civitatum Hanseaticarum in mercaturam urbesque patrias dominatione, iniri cœpta fuissent (647), turpemque aboliri morem Senatui Regni sapienter placuisset, quo dimidia pars Magistratuum Consulum atque Senatorum) qui urbi cuique præessent, hominibus constare nationis Germanicæ deberet (648; etiam nostris his in oris eundem sublatum fuisse abusum, animadvertimus.

Literarum facies eadem quæ superiori ævo, fuit.
Schola Cathedralis *Aboënsis* (649), cui accessisse sensim Clau-

(646) Ad cænobitarum commoditatem opifices atque mercatores quosdam in vicinia eorum privilegiis & luci spe allectos, sensum fedes fixisse, indubium est. Propinquitas autem urbis Aboënsis magnas spes concipere illis non permisit.

(647). Vid. VON DALIN l. c. p. 780. Mirum sane est, eadem audacem & atrocem quam Germani Stockholmæ a. 1389 fecerant, maturius oculos nostris non aperuisse, & de periculo noxaeque turpis huius instituti edocuisse, quod nostrorum ruditas & in rebus ad urbium commerciorumque administrationem pertinentibus imperitia, necessarium fortasse primis temporibus reddiderat.

(648) Cfr. supra p. 528 not. 520. Hinc inter Consules & Senatores Aboënses sec. XIV & XV tot reperiuntur Germani: *Alb. Nyendorp*, *Matth. Skalenberg*, *Henr. Finckenberg*, *Hannes Koortzhagen*, *Bern. Grothe*, *Brandh Lamppen*, *Hans van Hamelen*, *Hannes van Afsken* &c. &c. Ac multæ familiæ Germanicæ perpetuas deinde in uribus nostris sedes fixerunt. Sic annis jam 1322-1330 occurrit *Marquardus Fleeg*, a. 1373-1797 *Hartika Fleeg*, a. 1443 *Olavus Fleeg*; a. 1431, 1439, 1448, 1449 nominatur Consul Aboënsis *Jac. Près* vel *Freeje*; a. 1414 *Henr. Fanth*; a. 1439 & 1442 *Laur. Dobbin*, &c.

(649) Cui a. 1480 præfuisse reperimus Magistrum *Magnum Johannis* (*Mesther Magnus Johannis*, *Scolamesthare*) qui simul fuit *Capi-*

Claustales Wiburgensem (Dominicanorum?) & Raumöensem (650) Franciscanorum reperimus, juventutem patriam doctrinae rudimentis, pro more temporis, instituere pergebant; ad cuius opes augendas, qui maiorem eruditionis famam amplioraque munera ecclesiastica spectabant, exteras deinde Academias haud pauci adibant (651). An aliqua apud *Nådendalenses* Schola floruerit,

G g g g 2

tularis; cf. supra p. 576 not. 601, atque p. 476, ubi inter *Canonicos* enumeratum reperimus, qui *Confraternitati Trium Regum* nomina sua dederunt. Cfr. præterea *Literæ Episcopi Comradi* supra p. 561, sq. not. 587.)

650) Quo tempore vel hæc vel illa fuerit condita, nos latet. In literis tamen a. 1409 scriptis (*Reg. Eccles. Ab. Fol. 246*) commemoratur *Jop Jönisson Scolemestare j Wiborgh*, Dubium autem videri potest, an Schola illa *Monasterialis* fuerit? Sub tempora reformatæ apud nos Ecclesiæ, utramque Scholam imprimis floruisse reperimus; qua de re infra.

(651) Observavimus supra p. 476 not. 438 (cfr. p. 514 not. 503), non paucos inter viros ecclesiæ nostræ præcipuos *Magistri* fuisse nomine honoreque ornatos, adeoque Academias, extra patriam sitas, adiisse; atque laudatis antea exemplis addere possumus Magistrum *Arvidum Jacobi*, Archidiaconum, de quo mox, nec non Magistrum *Haquinum Andreæ* Canonicum Aboënsium (a. 1452-1472), qui Altari S. Catharinæ domum legavit: ex familia nobili oriundum fuisse vel inde colligas, quod avunculus suus fuit *Magnus Frille*, quem filium fuisse *Christiani Frille*, Legiferi Fennicæ Australis asserunt (vid. VON STIERNMAN *Höfd. Minne* P. II MS. L. V. C. 3 in *Fol. Hebd. Ab. 1785 Append. p. 206*), de quibus infra. Inter cohæredes suos præterea occurrunt *liberi Christiani Frille*, nec non *Thordo Carpalainen*, *Magnus Balk &c.* Anno 1489 e vivis jam decesserat. (*Reg. Eccles. Ab. Fol. 195*). --- Magister *Petrus Benedicti*, Canonicus Ab. qui supra p. 476 inter sodales *Confraternitatis Trium Regum* comparet, a. 1459 Testamentis *Arvidi Claussön* subscripsit (supra p. 434 & 456 not.) --- Notari autem meretur, uberioris hos eruditionis Studiosos, publico popularium suorum subsidio haud omnino caruisse videri; nam in libro rationum Capituli Aboënsis (eo de quo supra p. 315 not. 243, f. p. 474, p. 536 not. 539, & p. 552 not. 579) R. Gustavo I redditæ

rit, (cfr. VON STIERNMANN l. mox citando, *Tal* &c. p. 108) rescire non potuimus: literatis autem, pro ingenio seculi, monachis non caruisse, vel notæ ad nostram quoque ætatem famæ vir *Johannes Budde*, suo confirmat exemplo; qui illic & Wadstenæ per vices degens, plura diligentiae suæ reliquit specimina (652).

Hono-

rum, dicitur: "Student Smøret görs uth aff Loyo (Söcken) VIII tunnor, aff Wiðis IV tr., aff Kirkeflet (paræciis Nylandiæ) 6 tr." Observatur porro, ex his XVIII tonnis, II tum censui Regio a *Gustavo I* imperato (Taxan) fuisse assignatas, adeo ut nonnisi XVI Studentibus remanserint. Tandem additur: "Item Smøret aff Kirkeflet år Capitels samfelt Smør: och unlettes ther af underfundom Studenterne, når icke Capitlet hafuer noghen synnerligh uthferdh i Rijgkens årende, nemplich til Rydzland &c., eller och medh Biscopen till Stocholm eller noghen annen samquemd i Rijkith, på Kirkens vægna." Cum hi *Studenti* (Studentes) a *Scholaribus* (Dicknar) distinguantur; non possum alios commode intelligere, quam qui exteris adierant Academias?

(652) De operibus Monachi hujus literariis agit VON STIERNMANN *Tal om de Lærde Wetenskapers tilstand* &c. p. 23, & diligentius LOENBOM *Utkast til en Historia om Svenska Bibel-Översättningar* p. 14-17, (cfr. *Hist. nostra Bibliothecæ R. Acad. Aboensis* p. 184-190). Cum autem præter scripta ibi recensita, etiam alia supersint (ejusdem fere pretii, versiones ex idiomate Latino, in gratiam Monialium factæ) in volumine chartaceo, formæ 4tæ, in Templo Cathedrali Aboensi (ut illud quod Bibliotheca Acad. jam possidet volumen) reperto, & a. 1758 ad R. Archivum Antiquitatum transmissio, eorum recensionem, ex Catalogo egregio ejusdem Archivi (cujus opes magnam partem in R. Bibliothecam Stockholm. nunc transferunt) a Nobiliss. CAROLO REINH. BERCH diligentissime facto exscriptam, subungere placet, (Vol. A. 38):

"*Anshelmi Elucidarius* på Svenska, med mera. --- Fol. I. In nomine patris & filii & spiritus sancti. Incipit Elucidarius. Här byrjas een book, som kallas Elucidarius, ok utthydës här först Prologus Mysticus eller Dichtarens færtalan eller föroord i bokena i sva matthæ. Rogatus sepe a condiscipulis, Jak offta bidhin aff minnom sambrödh-

Honores Ecclesiasticos præcipuos, per octo lustra
quæ terigimus, ab abdicatione Magni ad mortem Conrad

G g g g 3

Epi-

„rom at utklyda nogre klook ok lönligin spörsmaal i the helga scriff
„ok kenädome, ey ytermere förmaandes genstridha &c. Obl. Denna
„absurda explication ändas Fol. 48 v. Lyktas Elucidarius, hvilka dick-
„tade S:tus Anselmus ok uttyddes i Nådendall aff broder Jenes Råk
„eller Budde a. D:ni MCDLXXXVII.

„Fol. 49 med en annan hand något på Latin otydeligen skrifvīt
„om Psalterii härliga värkan. Nederst: Oretur pater noster s. Ave Ma-
„ria pro scriptore Fr. Erico Nicolai, Ordinis Minorum.

„Fol. eod. v. Med samma hand et Fragment af en Exegesis öfver
Mariæ Litanian.

„Fol. 50 börjas åter broder Råks hand, med S:t: Juliani och S:t:æ
„Basilissæ lesverne och undervärk, som slutas Fol. 65 versö, Thenna
„scrifften utthydde broder Jenes Råk eller Budde i Nådendals closter
a:o D:ni MCDXCI.

„Fol. 66. Tundalus, ok hans syn ok openbarelse. Slutet Fol. 84
„verso, med dessa ord: Lyktas eens syndogh mandz openbarelse, Thun-
„gulus aat nampue. Akte hvar christen menniskia ok Jerdeles renlifve
„personer, Munka ok Nunnor, huar sith lifuerne, ok huar syna återlön
„i ondhom ok godhom gierningom, fforthyscal, som ingen ey the minsta
„gierningh bliffuer utan återlön i årono, sva ok ey minsta syndh uthan
„hempndh i pynono. Loff ok åra vare Gud nu ok everdeliga amen.
„Frater Jenes Råk scripsit hec.

„Fol. 85. Guidonis siels openbarelse. Slutet Fol. 100 med thenna
„suck: Ac lys oc tu Guidonis siell, Bed for allom tik vilia väll, At the
„effter liffuets ändha Maghe med tik i hymerike lända. Thetta screff
„broder Jenes Råk, Utan at scrifften är allom otåkh. A:o D:ni
MCDXC primo facta sunt hæc.

„Fol. 101. Udo Biscop hans lesverne ok ändalykt. Slutet Fol. 108
„med sådana ord: Gudi vare loff ok åra, ok hans vårdogaste modher,
„Jungfru Maria, som med thennes end usla mand/sens eftersyn andra
„vilia frælsa ok forvara, at the maghe undfly dieselarna skava. Amen.

„Fol. 108 verso. Här begynnes S:t: Bernardi Thenkelse Bok
„(Meditationes S:t: Bernardi), Går til Fol. 124. Skrifuit a:o 1491.

Episcoporum (a. 1450-1489), in Finlandia administrasse reperiuntur: I. *Archi-Præposituram*, noster M. *Conradus* (*Bitze*), ad Episcopalem inde evectus dignitatem, M. *Hen-*

„Fol. 124 v. *Aff S:to Alberto Biscope*. Ändas Fol. 126.

„Fol. 126 v. *Aff XII gyllene Fredagom*. Hvarom säges Fol. 128
 „v. *Huar een thenna XII Fredagar fastar om aaret, ther till haffuer*
 „*S:tus Gregorius Pasve giffuit stort afflat; som år M aar oc VII aar*
 „*ok XX Karena &c.* --- Lacuna.

Fol. 129 felas början af et företal om Svenska Helgon.

Fol. 130. *Aff helga Fru Kadrin S:te Birgitte dotter*, til 165.
 „Detta innehåller intet annat än sadant som redan står i *Västvio* och
 „*Messenio*. Altså minns med samma broder *Råks* hand. Sidsta bladen
 „saknas, hvilka dock icke låra hafva innehållit annat, än slutet på Mi-
 „raclen efter fru Kadrins död.”

Cfr. LAGERBRING S. R. H. III D. p. 827 sq. not. (5). Ex his igitur patet, Monachum hunc diligentia laude præ aliis sui ævi apud nos Cœnobitis præcipuæ, haud fraudandum, (licet argumentis laborem impenderit parum dignis), nomine gemino & *Råk* & *Budde* appellatum fuisse; quod olim nobis non constitisse, l. c. significavimus. --- Cæterum plures Monachos Wadstenenses, qui Nådendalense quoque aliquando Monasterium habitasse reperiuntur, literis, pro temporis & situs sui ratione incubuisse, constat. Sic in *Diar. Wadsten*, p. 96 legimus: ”Sabbatho ante Dominicam Reminiscere obiit Finlandiæ fr. *Johannes Borquardi* (a. 1447) anno a Professione sua XIX. Hic fuit bonus ”*Scholaris*, scriptor, *legista*, *sermocinator bonus*, habens proferentiam ”*bonam*.” Ac conicere quis possit, fratrem Thornerum *Andræ*, eum qui in causâ Padisensi testimonium dixit (quemque igitur in Finlandia olim habitasse oportet), eundem fuisse *Thorirum* (vel *Tyrreum*) *Andræ*, cujus de Wadstenensi instituto merita, in *Diario* laudato pluribus locis celebrantur (vid p. 11, 24, 33, 34, 39, 51, 59) quique sua pecunia libros Parisiis emisse atque Monasterio suo donasse dicitur. Cfr. de eodem Diss. *Ad. Frid. Kjellin* (Præf. Nobil. LAGERBRING) *de statu rei Literariæ in Suecia per tempora Unionis Calmariensis*) Lond. Gothor. 1772) p. 32.

Henricus Freese, cujus nulla alia, quantum scimus, memoria superest, nisi quod inter socios *Confraternitatis Trium Regum* nomen suum (proxime ante *M. Magnum Nicolai*) occurrere supra p. 476 vidimus (653), & *M. Magnus Nicolai* (*Stiernkors*) proximus *Conradi* nostri in munere Episcopali successor, de quo mox plura. (Cfr. supra p. 559, not.). II. *Archidiaconatum*, *Nicolaus Muulle* (654), *Sigfridus Olavi* (655), & *M. Arvidus Jacobi* (656). III. Inter *Oeconomos* Ecclesiæ Cathedralis occurrunt idem *Nic. Muul-*

(653) Ex eadem sine dubio gente ac Consul ille Urbis Aboënsis, do quo nuper, not. (648).

(654). In literis a. 1440 datis vocatur *Herre Niles Mulle, Canik j Abo* (Reg. Eccles. Ab. Fol. 186 init.), & in testimonio Notarii Publici a. 1454 percripto "Dominus *Nicolaus Mulle, Tconomus nec non Canonicus* Ecclesiæ Aboënsis" (Ibid. Fol. 40). In literis autem a. 1477 datis audit *Herr Niles Muulle jordom Archidegn j Abo* (ib. Fol. 187). Unde patet, circa medium seculi (inter a. 1454 & 1464) honore *Archidiaconi* auctum fuisse; quo fungens *Confraternitati Trium Regum* nomen dedit (supra p. 476).

(655) Cæterum nobis ignotus, nisi quod in catalogo sodalium *Confraternitatis Trium Regum*, inter *Archidiaconos*, proximum locum post *Nicolaum Muulle* occupat (l. c.). Fieri autem potest, ut serius vixerit? nam post eum mox adjungitur *Magnus Griffoth* (vel *Grifefoth*), quem initio seculi sequentis (a. 1501) eidem huic muneri præfuisse, infra videbimus.

(656). In literis a. 1464 datis, vocatur "hederlighen Herre, *Meſter Arvidh Jacobi, Archidegn j Abo*" (Reg. Eccles. Ab. Fol. 217): unde *Nicolao Muulle* successisse conjicimus, licet nec repugnaturi simus, si quis huic superiorem fuisse, docuerit? Vixit adhuc a. 1467 (Reg. Eccles. Ab. Fol. 95). Quominus *Arvidum Kurck* (postea Episcopum) fuisse eundem suspicemur, obstat primum ætatis ratio (num anno demum 1510, 46 annis serius, Kurckium ad Episcopale evectum esse fastigium novimus, in quo ultra 10 permansit annos); deinde quod *Magistri* titulo Episcopum hunc nullibi ornatum reperimus. Sed de eo infra. Dn. BÅNG *Tavastiska Släktens Ättaretal* (post Nob. STIERN-

Muulle, Petrus Henrici (657), *Johannes Suupalt* (658) & *Petrus Petri* (659). IV. E reliquorum cohorte *Canonicorum*,
iussi-

MAN, vid. Tab. Geneal. in Annot. ad PETRI NIGRI Hist. Episcoporum. Arosiensium p. 87) hunc M. *Arvidum Jacobi* e gente *Tavastica* fuisse asserit, filium *Jacobi Nicklsson*, Magni II Episcopi ex fratre nepotis; quo jure, non dicam: nam Genealogiis istis, nisi ubi indubiis veterum literarum testimoniis confirmantur, magnam non tribuimus fidem, Cfr. supra p. 423, not. 379.

(657) Hunc a. 1455 Oeconomum fuisse Ecclesie Cathedralis, annotatio docet successoris in munere, *Petri Petri* (de que mox) *Reg. Eccles. Ab. Fol. 20* legenda. Anno 1460 jam e vita discessisse, litera ostendunt *Petri Karpalainen* Judiciales hoc anno datae, in quibus legitur: --- "j Herr *Pedher Henricssons* thyma, *Gud hans siäll nodhe*, som tha var *Domkirkionna Syzloman*". (Ibid. Fol. 97). Proximus itaque successor fuit *Nicolai Muulle*, quem a. 1454 aut 1455 Archidiaconatus dignitate auctum fuisse, hinc colligitur.

(658) *Jönis Supalt*. (Vox Fennica *Suupaltti* significat loquacem, dicacem). Annis 1460-1464 huic praefuisse muneri reperitur. Vid. *Reg. Eccles. Ab. Fol. 97, 131, 137 &c.*

(659). Munus hoc annis 1466-1471 administrasse, Annotationes suae in *Registro Eccles. Aboënsis* (Fol. 20) reperiundae docent, ubi de se in prima persona loquitur: "Ego *Petrus Petri* emi, feci quandam commutationem" &c; omnia haec sc. ex parte Ecclesie Cathedralis. Unde simul colligas, officium fuisse Oeconomorum Ecclesie, ut monumenta quae ad jura possessionesque suas muniendas pertinerent, congererent atque conservarent: quorum igitur virorum diligentiae illam quae superest, talium literarum collectionem, sive laudatum nobis toties *Registrum Ecclesie Aboënsis* (descripta talium monumentorum exempla continens) acceptum debet posteritas! E *Petri* autem nostri Annotationibus quasdam hoc loco placet adponere: "Anno LXVI:o (1466) conductus est *Nicolaus Jusufia* pro fedili Regio erigendo, pro XX Marcis. — Anno eodem (1466) conductus est *Petrus Murator de Kymitto* pro testudine erigenda in Ecclesia cathedrali, a summo choro usque ad turrin, tribus sibi sociis junctis, pro XC marcis. Levavit 38 marcas, V oras." Ubi mirari primum subit, homines iis temporibus in his oris fuisse repertos, qui tali faciendo operi essent pares. Deinde ad Disputationem illam quandam quam supra (p. 537 & 585 sq.) attigimus, de incendio Tem-